

Postals de Manresa. Imatges per a la història

10. La ciutat a través d'un nou format: A.T.V. (II)

Joan Vila-Masana i Portabella

L'editor barceloní Àngel Toldrà i Viazo va editar un segon grup de 12 postals de Manresa el primer semestre de 1908 que van del número 2347 al número 2358. Al mateix moment que editava aquest nou grup ampliant les postals ja editades amb noves vistes diferents de la ciutat, també reeditava 7 postals de les 13 que formaven el primer grup que havia editat dos anys abans. Aquell primer grup el va editar en castellà i la reedició, si bé era feta amb els mateixos clixés, va ser realitzada amb català traduint la llegenda o bé canviant-la. Per exemple la que es titulava "Plaza Mayor" després serà "Plassa Major", però la que es deia "Vista general desde Santa Catalina" serà titulada com "Vista parcial" i la que es deia "Rio Cardoner" amb català és "Vista Parcial" que és una fórmula més genèrica i que val en ambdós idiomes.

Al ser una reedició, son les mateixes vistes que les de l'any 1906. De totes elles cal destacar les de dues places emblemàtiques de la ciutat. Les dues places que havien marcat la història de la ciutat durant molts anys: la Plaça Major i la Plaça de la Plana de l'Om¹. En les dues fotografies es veuen dos grups de persones posant per la càmera del fotògraf. La més representativa és la de la Plaça Major on hi ha un grup de més de vint-i-cinc infants amb edats compreses entre els quatre i els dotze

Figura 1. Vista panoràmica de la Plaça Major tal com era l'any 1906. La frescor de la fotografia ve donada pel grup de més de vint-i-cinc infants que al mig de la plaça posen pel fotògraf i pel carro que passa al seu costat com element natural i indispensable de transport d'aquells anys. La fesomia de la plaça s'ha conservat amb el pas dels anys malgrat la renovació d'edificis que hi ha hagut durant un segle. En aquesta plaça hi havia una part dels establiments comercials més emblemàtics de la ciutat.

anys aproximadament, vestits amb la clàssica bata d'estar per casa. També hi ha un carro que travessa la plaça. Aquest era el mitjà de transport d'aquells anys.

La plaça Major no ha canviat tant la seva fesomia amb al pas dels anys. Únicament hi han hagut substitucions d'edificis per altres més moderns però al mantenir l'alineació de les façanes dona un aspecte de cer-

ta continuïtat que permet identificar força bé l'indret. Aquells anys en aquesta plaça hi havia un dels grups d'establiments comercials més emblemàtics de la ciutat. Començant per l'esquerra cap a la dreta veiem en primer terme les dues portes, sota tendals, de la pastisseria, confiteria i botiga de queviures "LA VIRREINA" d'en Josep Fàgregas on s'hi venien els articles de menjar més selectes de la

Figura 2. Vista panoràmica de la Plana de l'Om l'any 1906 segons la postal que Àngel Toldrà i Viazo va editar. No hi falta el grup d'infants posant pel fotògraf amb els vestits que portaven en el dia a dia. Es pot observar com les botigues es protegien del sol i de la calor amb els típics tendals amb laterals. En aquest indret hi havia una altre part de les millors botigues de la ciutat com la botiga de roba i confecció de Francesc Oller que ha donat nom a l'edifici (el de la dreta de la plaça cantonada amb el carrer de les Piques). A la cantonada del davant amb el carrer de les Piques la Llibreria de Conrad Subirà. Al davant, al carrer de Sant Miquel, la sabateria "Las Botas de Oro" de Francesc Casanovas i fent cantonada amb el carrer Nou la botiga de roba, confecció i complements de moda de Joan Torruella.

ciutat. A continuació, sense tendal, la Impremta "VINYALS GERMANS" on s'editaven llibres, s'en venien i es feia qualsevol treball d'impressió. Els tres tendals següents eren de la Drogueria d'Àngel Ferrer i Granera i la Farmàcia de Ramon Oliveras, que encara actualment existeix regentada per en Pere Ruyra i Pagés. El següent tendal correspon a la Cansaladeria Torner, però fins pocs anys abans hi havia hagut el cafè més famós de Manresa: el Cafè Gual on es reunien la gent de la ciutat per parlar de moltes coses, entre elles de política, el que va fer que hagués estat tancat en més d'una ocasió segons el moment polític en què es vivia. A continuació hi havia la Carnisseria de Francesc Tomàs i a sobre, al primer pis, la consulta de l'odontòleg Francesc Horta i Felip que tenia un rètol negre d'anunci que ocupava tot el balcó.

A continuació a la part dreta de la plaça des del carrer de Sobrerroca hi tenim l'altre pastisseria que hi havia a la plaça, parlem de la Pastisseria i confiteria "La Palma". Al costat, amb un tendal, hi ha l'espardenyeria "La Permanent" i a sobre al primer pis amb un gran rellotge que presideix aquell costat de la plaça la popular i coneguda Rellotgeria i joieria de Joan Bransuela. Al costat i per acabar un dels establiments emblemàtics de la plaça, la Barberia de Jaume Blanch que al mateix temps feia d'agència d'encàrrecs i ell mateix feia de comissionista per a qualsevol afer degut a la gran quantitat de relacions que tenia.

L'altre plaça carregada d'història és la Plana de l'Om. A la postal editada hi ha indefectiblement el grup de persones que posen pel fotògraf on es poden veure a totes les nenes amb

un mocador al cap, tal com era aleshores costum (figura 2). A la dreta, a la planta baixa de la "Casa Soler" o "Casa Oller" hi havia la merceria i botiga de teixits de Francesc Oller², d'on li ve un dels noms de la popular casa recentment restaurada. A l'esquerra únicament apareix el tendal de la sastreria que feia cantonada amb el carrer Nou. Al finals del carrer de Sant Miquel hi ha a la cantonada amb el carrer Nou la botiga de roba, confecció i complements de Joan Torruella tal com es pot observar en el rètol de la part "Adornos". Al costat la coneguda sabateria "La Bota de Oro" de Francesc Casanovas. En el moment de la fotografia estaven d'obres en l'edifici doncs es pot observar com hi ha una bastida de fusta penjada de sengles corriolets dels taulons afermats a la teulada i amb la protecció de fustes per als vianants. Davant a la cantonada del carrer de Sant Miquel amb el carrer de les Piques hi havia una molt popular i coneguda llibreria propietat de Conrad Subirà que també va editar una sèrie de postals de la ciutat.

Amb el segon grup de postals editades els durant els primers mesos de 1908 s'amplien les vistes de la ciutat amb indrets clàssics com la Seu, la Baixada de Sant Marc, etc.; i s'incorporen altres monuments com els claustres romànics de la Seu i els del convent de les Caputxines al carrer Talamanca. S'amplia aquest grup amb dues vistes de l'estació i de la línia fèrria del Nord i altres vistes generals de la zona de Sant Pau. Les que són més interessants són quatre postals amb vistes de les noves zones de la ciutat com són el Born, la Muralla i el Parc de la Seu com a zona d'esbarjo dels manresans.

Figura 3. Postal número 2358 del grup editat l'any 1908 de la Muralla del Carme en un dia feiner amb una gran quantitat de gent que puja cap al centre de la ciutat que aleshores es trobava a la Plaça Major, carrers Sobrerroca i Sant Miquel. El carrer encara no estava pavimentat per permetre el pas del bestiar a la fira setmanal que es celebrava sota el tros de la muralla existent. La circulació dels carros, al fons de la fotografia, es força important i ressalta la importància de la Muralla de Sant Domènec com a via de trànsit pel comerç.

Figura 4. Postal del carrer del Born amb la vista de dos dels edificis emblemàtics de principis de segle XX, la casa Devant, on s'hi van instal·lar els Magatzems Jorba i la casa Torrens, Milord, o Buessa. Aquest carrer era el lloc de moda per anar a donar un volt en qualsevol moment del dia, a l'anar o tornar de la feina, per anar a comprar o simplement per anar a donar un volt.

La vista de la Muralla del Carme (figura 3), que s'havia incorporat a la ciutat, com una dels carrers centrals, al haver enderrocat la part de les muralles de la Porta d'en Planeta, de l'Àguila o del Carme l'any 1877. D'això feia escassament trenta anys, i feia poc més que el carrer s'havia urbanitzat, va ser l'any 1859. A la fotografia encara es pot observar com el carrer està sense pavimentar i era la via natural pel bestiar per anar al mercat setmanal que es celebrava al redós de la part de la muralla del Carme. El carrer era una de les vies més importants de la ciutat, doncs era la continuació de la Muralla de Sant Domènec que era la que unia les carreteres que anaven cap a Cardona, Vic, Solsona, Calaf, Lleida i Saragossa, per la qual cosa la majoria de caruatges passaven per aquest carrer que com a continuació de la Muralla de Sant Domènec canalitzava les entrades a la ciutat de les mercaderies que provenien d'aquells indrets. A la postal es pot veure, al fons de la fotografia, la circulació dels carros a la zona que correspon a l'esmentada Muralla de Sant Domènec davant mateix de l'església del mateix nom. També es pot observar la gran quantitat de gent que circulava per la Muralla del Carme com a camí natural cap al centre de la ciutat que aleshores era la Plaça Major, el carrer de Sobrerroca i el carrer de Sant Miquel.

Un altre indret de la ciutat que estava molt de moda era el carrer del Born on s'edificaren a principis de segle XX els principals edificis de la ciutat abans que fos el Passeig el lloc escollit per les famílies benestants per a construir-hi les seves residències. En aquest lloc s'hi van construir-hi aquells anys dues cases emblemàtiques: una la Casa Devant, propietat de Francesc Devant, que estava situada al carrer de Born cantonada Plaça de Sant Domènec construïda entre els anys 1902 i 1905 i l'altre la casa Torrens acabada de construir

Figura 5. Postal número 2356 del segon grup que Àngel Toldrà va editar poc després que s'acabés de construir l'edifici de la "Casa Torrens" o "Casa Milord" o "Ca la Buessa" com actualment se la coneix en referència a la seva propietària Antònia Burés i Borràs casada, en primeres núpcies, amb l'industrial Llogari Torrens i Serra; que poc després al quedar vídua es tornà a casar amb el llibreter Conrad Subirà i Tàpies.

aquell mateix any 1908. A la primera, obra de l'arquitecte Ignasi Oms i Ponsa, s'hi van instal·lar l'any 1904, abans d'acabar la construcció de l'edifici, els populars magatzems Jorba. La casa Torrens, obra del mateix arquitecte Ignasi Oms i Ponsa, la va construir l'industrial Llogari Torrens i Serra casat amb Antònia Burés i Borràs. Per aquest motiu és coneguda també com a "Ca la Buessa". Quan Antònia Burés es va quedar vídua es va casar amb en Conrad Subirà, que com s'ha esmentat anteriorment, tenia una papereria al carrer de Sant Miquel cantonada carrer de les Piques i que també havia editat l'any 1906 una col·lecció de postals de Manresa. El carrer del Born era el lloc de moda per anar a donar el tomb en algun moment del dia al anar cap a la feina o be en tornar-ne o simplement en anar a comprar. Ob-

servi's (figura 4) la gran quantitat de gent passejant i el tràfec existent.

L'edifici més important construït a la ciutat aquell any 1908 era l'edifici que Llogari Torrens va encarregar al solar del carrer del Born, plaça de Fius i Palà i carrer de Sant Tomàs. Era el segon edifici, després de la Casa Davant que tenia façanes a tres carrers o places de la ciutat. L'edifici era l'únic edifici privat de la ciutat que tenia entrada pels carruatges que encara es manté a la façana de la plaça Fius i Palà. Era un edifici de molta qualitat edificat en pedra i d'estètica modernista i que es va projectar l'any 1905. La construcció s'inicià aquell mateix any però va durar tres anys fins a 1908. Aquest edifici aleshores es coneixia com a "Palau Torrens", perquè realment per una ciutat com Manresa, semblava una autèntic paluet. Un altre nom que li

donaven era el de "Casa Milord" en relació al seu propietari; però el nom que li va quedar, més oficial, va ser el de "Casa Torrens". El temps, però to ho canvia, i quan el seu propietari es va morir, la seva muller, Antònia Burés, va quedar com a propietària de l'edifici i amb els anys li ha donat el nom amb que popularment se la coneix actualment: "Ca la Buessa". Aquest edifici era l'entrada majestuosa per un carrer que havia d'esdevenir en els propers anys el carrer més comercial de la ciutat: el carrer del Born (figura 5).

Al peu de l'edifici s'hi pot observar el quiosc de premsa que existia des de l'any 1894 a la plaça Fius i Palà³. Aquest quiosc serà substituït per un d'estil modernista l'any 1917 i que actualment encara es conserva. Aquest era el segon quiosc de venda de premsa que tenia la ciutat. El primer el va instal·lar l'impressor Martí Trullàs el 12 d'octubre de 1809 a la plaça Major per la venda del "Diario de Manresa". aquest era un local destinat a la seva venda i separat del local de la impremta. Així ho anunciava el diari del dilluns 9 d'octubre en el que es manifesta: **"El próximo jueves se traslada la venta del diario en la misma Plaza Mayor frente al parage donde se vende la Caza; y en la puerta de la casa habrá un tablón con la inscripción: Venta del Diario. Lo que se pone á noticia del Publico para su inteligencia"**⁴.

Manresa feia pocs anys que s'havia alliberat de l'encotillat que li havien provocat les muralles durant molts de segles. L'inici de l'enderrocament es va produir l'any 1857⁵ i per tant l'espai dintre de la ciutat emmurallada era escàs. No existia dintre muralles cap espai per a l'esbarjo dels manresans prou ampli i agradable per anar a passejar. Els manresans anaven a passar el temps a les fonts properes a la ciutat fins que van

Figura 6. El Parc de la Seu com era a la primavera de 1908. Els manresans hi anaven a passejar i a fer relacions tot endiumenjats. Era el primer parc públic que va disposar la ciutat per tal que els seus habitants hi anessin a prendre l'aire des de 1851, quan es va aplanar aquest terreny després de ser el cementiri de l'església de la Seu.

disposar del primer parc. Aquest es va poder habilitar com a conseqüència de la construcció del nou cementiri del Congost l'any 1847 i es deixa d'enterrar intramurs de la ciutat. Els llocs on s'enterrava era als cementiris de les esglésies, com les del Carme, Sant Domènec i la Seu. En el cas de l'església de Sant Domènec va permetre amb els espais del cementiri obrir una nova plaça, era la del Clos de Sant Domènec que després es rebatejarà com a plaça Fius i Palà, en honor del polític manresà. En el cas de la Seu, els morts s'enterraven al redós de l'església. Quan es van haver traslladat els difunts que estaven enterrats en aquell indret es van enderrocar les cases dels enterraments i també algun edifici annex a l'església, el que va permetre que l'any 1851 s'aplanés el terreny i es construís el Parc de la Seu.

Aquest espai era l'únic de la ciutat que servia per esbarjo i s'hi podia anar a prendre l'aire que hi circulava lliurement. La ciutat, com la resta de nuclis habitats, estava formada encara d'una munió de petits carrers estrets on hi havia poca ventilació i per

tant mala salubritat. Tot això va ser un argument més per decidir l'enderrocament de les muralles. Així els manresans disposaven per primera vegada d'un parc on hi podien anar a passar l'estona i que després es va examplar amb el Passeig del Riu com a zona lúdica de la segona meitat del segle XIX. Al parc hi anaven a passejar endiumengats, on s'hi feia relació i on es mostrava la imatge personal en societat (figura 6). A la postal que va editar Toldrà i Viazó d'aquest parc es pot observar tot això des dels més petits fins a las persones més respectables.

NOTES

1. Aquestes dues postals corresponen als números 877 "Plassa Major" i 884 "Plassa del Om" amb la grafia original.
2. Poc després a l'any 1915 s'hi establiria en Just Pastor i Barros amb la coneguda cotilleria "La Ville Paris" i que després passaria a la seva filla Pilar Pator i Campoy.
3. Aleshores la plaça Fius i Palà s'anomenava Clos de Sant Domènec i era la placeta que quedava davant de l'entrada de l'església de Sant Domènec o de Predicadors a l'interior de la muralla.

4. "Diario de Manresa" número 278(283) del dilluns 9 d'octubre de 1809, p. 1394 (ACMA).
5. Gaietà Cornet i Mas, "Guia del viajero en Manresa y Cardona", Barcelona, 1860, p.121.

BIBLIOGRAFIA

- Boix Felip, Ernesto: "Catàleg de targetes postals de Barcelona. A. T. V. Angel Toldrà Viazó", Sabadell, 2002, p. 699 (AJVMP).
- Cornet i Mas, Gaietà, "Guia del viajero en Manresa y Cardona", Barcelona, 1860. (AJVMP).
- "Història de la Ciutat de Manresa. 1900 - 1950", 3 volums, Caixa de Manresa, Manresa, 1991. (AJVMP).
- Plànol de la ciutat de Manresa, A la "Geografia General de Catalunya", A. Marin, Barcelona, 1903. (AJVMP).
- Sarret i Arbós, Joaquim; "Història de la indústria, del comerç i dels gremis de Manresa", Manresa, 1923, p. 298. (AJVMP).

Joan Vila-Masana i Portabella
Col·leccionista i estudiós